

EJDERHA ve DRAGON Sözlerinin Kökleri Hakkında

< Etymological roots of the words "**Dragon**" and "**Ejder**" >

Batıda, kelime köken sözlükleri üzerinde ve ayrı ayrı sözlerin kökenleri üzerinde, yazılan açıklamaların gerçekler ile ne derecede örtüştüğü konusunda yapılan tartışmalar hiç bitmeksizin devam etmektedir. Birçok sözün de kökleri bilinmediği halde onlar için tutarsız bağlantılar ve hayali kökler uydurulması da söz konusudur. Bir anlamda kökleri bilinmeyen sözler için hayali kök üretimi yapılmaktadır.

PIE olarak kısaltılan geçmiş ortak kök yaklaşık 400 kadar farklı dilin yaklaşık 200 kadar ortak kelimesine dayanılarak üretilmiş ve tamamen hayali bir kavramdır. Ancak bu bilim içinde kendisine 'sanki geçmişte gerçekten böyle ortak bir kök dil varmış gibi' yer edinmiş durumdadır. Yani, hayali kavramlar üniversiteler ve akademisyenler tarafından ortaya atıldığında onlara bilimsel muamelesi yapılırken akademi dışından benim gibi birisinin ortaya attığı daha olası varsayımlar ise anagram ve dikkate almaya gereksiz uydurmalar olarak nitelene bilmektedir. Bu da dil biliminin çifte standartlı çalıştığının bir numaralı kanıtlarından birisidir. Çünkü böyle bir şeyi söyleyebilmek için öncelikle yapılmış çalışmanın etraflıca incelenmesi gerekir. Ancak mevcut durumda doğru bilinen yanlışları gösterince içeriğe bakmadan söylenene anagram gibi yakıştırmaların peşinen yapılması söz konusudur. Hâlbuki bilim farklı görüşler sayesinde ilerlemiştir. İşte tam da bu sebeple tarih ve dil bilimi konusunda ilerleme neredeyse durma noktasına yakın seviyededir ve doğru sanılan yanlışlar bu alanlar içerisinde bir buz dağı görünümü vermektedir.

Sadece dil bilimi alanında değil, arkeoloji ve tarih konularında da durum böyledir. Matematik, fizik gibi temel ve ölçülebilir alanlarda benzeri uydurmalar yapmak mümkün değildir. Bu sebeple dil bilimi ile ilgili bir alanda ortaya konulan iddialar ile matematik alanında ortaya atılacak iddialar aynı başlıklar veya kavramlar altında gösterilmemelidirler. Çünkü birisinin sonuçları kontrol edilebilir sayısal değerlere ve doğruluğu zaten bilinen formüllere dayalı olarak test edilebilecekken diğeri için ortaya atılacak iddiaların ispat edilmesi zordur ve sonuç gibi gösterilen çıkarımlar her zaman tartışmalı alanda kalacaktır denilebilir.

Şimdi size aşağıda bir tanım veriyorum. Bu tanıma okuyunca '**DRAGON**' sözünün kökü hakkında fikir sahibi olacaksınız. Okuyacağınız bu tanım, yazılı örneği hiç bir zaman bulunamayacak olan hayali PIE köklere bağlamaktadır. Ben ise aşağıda hem 'dragon' hem 'ejder' sözünün kökleri için kendi önerimi yapacağım. Önermelerin anlamlarına bakarak hangisinin dragon veya ejder denilen doğaüstü yaratığa daha uygun bir tanımlamadan doğmuş bir ad olabileceği konusunda lütfen düşününüz.

Baştan şunu da peşinen söyleyeyim ki; Bu yazıyı yazma sebebim 'mutlaka benim burada yazdıklarım en doğrudur' anlamında değildir. Ancak, '**PIE**' denilen köklere dil bilimcilerinin bu

'ejder' ve 'dragon' sözlerinin her ikisini birden bağlaması durumuna esas gösterilen açıklamaları ile benim açıklamalarımı kıyaslanınca, benim yapacağım açıklamaların daha tutarlı olduğuna işaret etmiş olacağımı düşünüyorum. Böylelikle benim bu yazım, bir anlamda, her sözü en sonunda bu 'PIE' denilen köklere bağlama çabasına bir eleştiri olarak da kabul edilmelidir.

Üstelik Hint Avrupa kökenli dillerin köklerinin veya doğduğu yerin bir eklemeli dil olamayacağı çıkarımı dil bilimi dünyasının en büyük uydurmalarından birisi olacaktır. Elbette eklemeli Turani dillerin köküne bağlı olarak doğmuş Hint Avrupa dilleri kavramı akla daha yatkındır. Birisinde kelimelerin kök anlamları üzerinden eklemeler ile gelişme ve yaratılan sözcükler üzerinden takip edilebilir aşamaları görünen bir evrimi söz konusu iken, öbüründe kelimeler bütün olarak alınmış gibidir ve bunlar tarihte bilinmeyen bir dönem belli bir dilin içine damdan düşmüş gibidir. Birinin sözcük kökleri evrilmesi çoğunlukla belli iken ötekine hap gibi reçete gibi kök yaratılmaya çalışılması söz konusudur.

Bu sebeple Batı dil bilimi aynı alanda dönüp duracak ve köklerini bulamayacak çalışmalar üretmeye devam etmektedir. Bunları bir tek 'Dragon' ve 'Ejder' kelimelerine kök adresleyerek çıkarımlamış değilim elbette. Bu çıkarımlar 1992 yılından beri binlerce kelime üzerinde yaptığım çalışmalara dayanmaktadır. Sırası geldikçe tek tek sayfamızda başka sözcükler için de gerçek kökenlerini açıkça göstereceğim.

Bizim içimizdeki Batılılar da aynen kökünü arayıp bulamayan Batı dil biliminin ürettiği gerçeklerden kopmuş ve bir kısmı da tamamen gereksiz kuralları kullanarak Türk dili gibi eklemeli dilleri incelemeye çalışmaktadırlar. Bu da saçma bir çabadır ve alınan sonuçlar çoğunlukla yakın zamanı kök gibi göstermektedir. Ancak kök dediğin şey gerçekte olabildiğince en eski döneme adres verebilen çalışmalarda bulunabilir.

PIE kökenli olsun veya olmasın, ya da eklemeli bir dil olması fark etmeksizin, dil bilimi kendi yaptığı sınıflamalar ile kesin sınırlar çizerek, eklemeli olan ve olmayan dilleri birbirinden kopartmıştır. Böylece dil bilimcileri çoğunlukla, bunların birbirleri arasındaki sözcük alışverişini sadece komşu dillerin birbirine etkisi olarak görmeye çalışıyorlar. PIE denilen diller ile eklemeli bir dil olan Ön-Türk dillerinin geçmişte ortak bir kökten ayrılmış olmasından dolayı birbirine bağlı doğmuş diller olabileceklerini ihtimali çoğunlukla göz ardı edilmektedir.

Üstelik Batılıların göçebe olduğunu iddia ettiği Türk ve/veya Turani halkların dünyanın her bir yönüne doğru binlerce yıldır göç halinde olduğu kabul edilmiş olmasına rağmen, Batıya göre bu halkların dilinden PIE dedikleri diller neredeyse hiç denecek azlıktaki sayıda sözcük almıştır. Bunlar kendi dillerinde bulunan o kadar az sayıda sözcüğü Türk diline bağlarlar ki, Batılı sözlüklerin gösterdiği sözcüklerin köküne baksak, binlerce yıl dünyanın dört bir yanına göç etmiş denilen eklemeli dil konuşan halklar ile sözcük alışverişi yaşanmamış gibidir.

Bu durumda, Batılı dil bilimcileri eklemeli dil konuşan halkların (özellikle de Türki dillilerin) sözcüklerine yaptığı muameleye bakarsanız, bu halkları, gezdikleri ve yerleştikleri topraklarda en az 40 bin yıldır işaret dili ile anlaştı sanırsınız.

İşte bu kafa yapısı için bu yazıyı yazıyorum ve amacım bir anlamda bu kafadakilere ‘hadi-oradan münasebetsiz ırkçı’ demektir.

Aşağıda ileri sürdüğüm fikirlerin tamamı doğru olmaya bilir ancak çoğunluğu PIE uydurma köklere bir sözü dayamaya kıyasla daha tutarlıdır ve en azından ihtimal olarak bir kenara not düşmek adına yazılmalıdır bunlar. Üstelik Türk kültürünün binlerce yıllık geçmişinde, edebiyatında, sözlü masallarında, eski takviminde ve destanlarında binlerce yıldır ‘**dragon**’ veya ‘**ejder**’ kavramları da yaşamaktadır.

Elbette bu durum pek çok farklı dilden kültürler için benzer bir durum olarak görünmektedir ve Ejder ve Dragon kavramları için neredeyse köklü kültürlerin ve dillerin tamamında adlar üretilmiştir. Ancak Türk dilinde ve kültüründe binlerce yıldır olan bu kavramlar için bir ad olmadığı anlamına gelen tanımlamaları dil bilimcilerinin sözlüklerine yansıttığını görüyoruz. Dil bilimcilere göre ne ‘**ejder**’ ne de ‘**dragon**’ sözü Türkçe değil. Dil bilimine sorarsanız binlerce yıldır kültüründe ‘ejder’ kavramı olan Türk dilinin kendisinin ejder anlamına gelen bir sözcüğü yoktur.

‘**Ejder**’ ve ‘**dragon**’ sözleri hakkında da, onu hangi kültür yarattı ise veya hangi kültürde daha eski zamandan beri bu kavraklar var ise onların adlandırılması da o kültürün eseri olmalıdır demek daha akla yatkın olacaktır.

Şimdi bakalım Batılı sözlükler ‘**dragon**’ sözünün kökenini nasıl açıklıyor;

- **Dragon (n.)**

*"mid-13c., dragoun, a fabulous animal common to the conceptions of many races and peoples, from Old French dragon and directly from Latin draconem (nominative draco) "huge serpent, dragon," from Greek drakon (**genitive drakontos**) "serpent, giant seafish," apparently from drak-, strong aorist stem of derkesthai "to see clearly," from **PIE *derk-** "to see" (source also of Sanskrit **darsata-** "visible;" Old Irish **adcondarc** "I have seen;" Gothic gatarhjan "characterize;" Old English **torht**, Old High German **zoraht** "light, clear;" Albanian **drinë** "light"). Perhaps the literal sense is "the one with the (deadly) glance." The young are dragonets (c. **1300**). Fem. form dragoness is attested from **1630s**. Obsolete drake (n.2) "**dragon**" is an older borrowing of the same word, and a later form in another sense is dragoon. Used in the Bible generally for creatures of great size and fierceness; it translates Hebrew **tannin** "a great sea-monster," and tan, a desert mammal now believed to be the jackal¹."*

¹ [Kaynak: Online Etymology Dictionary, < <https://www.etymonline.com/search?q=dragon>>]

- **Ejderha** sözünün sözlüklerde açıklanan kökeni²;

*"Farsça ajdahāk **veya** ajdahā "İran mitolojisinde efsanevi yılan-kral, dragon" sözcüğünden alıntıdır. Farsça sözcük Orta Farsça (Pehlevice **veya** Partça) **aji-dahāk** "yılan-kral, Dahak" sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Avesta (Zend) dilinde aynı anlama gelen aji-dahāka- sözcüğünden alıntıdır. Avestaca sözcük Avesta (Zend) dilinde **aji** "yılan" sözcüğünden türetilmiştir. Avestaca sözcük **Hintavrupa Anadilinde aynı anlama gelen yazılı örneği bulunmayan *eghi- veya *ang"hi- biçiminden evrilmiştir.***

Bu sözün geçtiği Tarihte En Eski Kaynak

ejdehā [Aşık Paşa, Garib-name (1330)]

ejderhā [Dede Korkut Kitabı (1400 yılından önce) : Yedi başlu ejderhaya yetüp vardum]

ejder [Selanikli Mustafa Âli (1600 yılından önce)]

Önemli Not: Bu kaynak kayıtlara geçmiş ve bu kelimenin kullanıldığı yazılı ilk kaynaktır.

Ek Açıklamalar

*Özgün biçim **ejdehā** olduğu halde, <+>hā hecesinin Farsça çoğul eki olduğu varsayımıyla ejder biçimi türetilmiştir. Sonradan beliren /r/ ara sesinin kaynağı anlaşılamadı."*

Evet, göreceğiniz gibi Batılı kaynaklarda 'dragon' ve bizim kaynaklarımızda 'ejderha' sözü kökeni bu açıklamalar ile gösterilmekte.

Bana Göre Ejderha ve Dragon Sözlerinin Kökeni:

Yukardaki açıklamalar sözlüklerden alıntıydı. Farsçada 'ejde-hā' sözünün sonundaki 'ha-' hecesinin çoğul eki olduğuna dair bir kanıt ortada yokken ve '-r-' ara sesinin kaynağı da anlaşılamadı dedikten sonra; Bu sözü PIE -Farsça köklere bağlayarak yazılı örneği bulunmayan falanca sözden **evrilmiştir** şeklinde net ifadeler kullanarak belirtemememiz gerekir. Bu tip açıklamalar, 'kanıtlanmış bir durum' algısı yaratacak terminoloji ile yazılmamalıdır. Ancak filanca sözden **'evrilmiş olabilir'** demeniz gerekir.

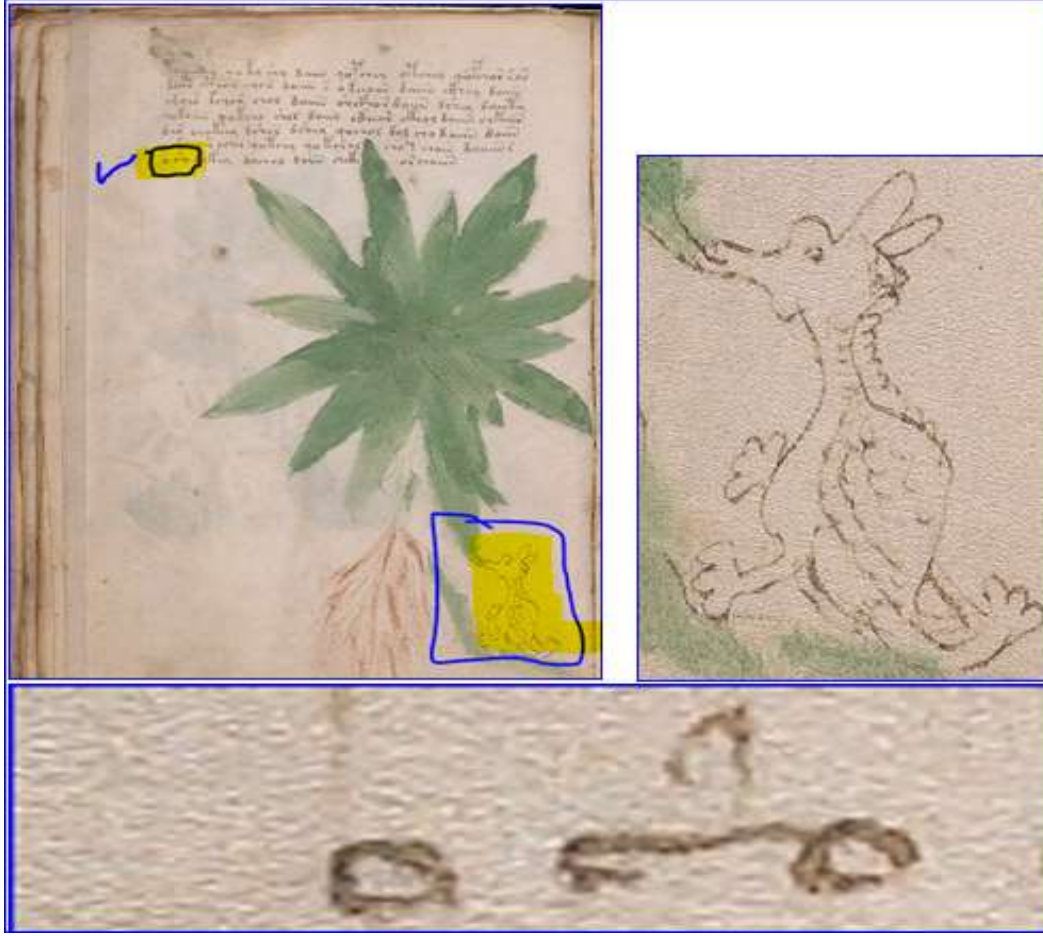
Bilim adına uydurmaları net ifadeler ile gerçekmiş algısı yaratacak ağız ile kaleme alarak sözlüklere yerleştirmek dil bilimi ile ilgisi olmayan bir olay olmalıdır. Ancak nedense bunun benzeri durumlar kelime köken sözlüklerinin temel dayanağı halini almıştır.

Bunu yapanlar aşağıdaki önerimi de bir ihtimal olarak Türk dili sözlüklerine koymak istemeyecektir. Bu da anlaşılamaz bir durum olacaktır. Bu sözlükleriniz kime ve neye hizmet ediyor bilmiyorum ancak Türk dil bilimine hizmet etmeyeceği kesindir.

OJDA/AJDA olarak okunan kelime Batıda Voynich Manuscript olarak bilinen ve bizim ATA el-yazması adını verdiğimiz yazmada sayfa 25v'de görülebilir³.

² [Kaynak: Etimoloji Türkçe sözlüğü, <<https://www.etimolojiturkce.com/kelime/ejderha>>]

³ [Voynich M. > Folio 25v, > Yale University Beinecke Rare Book & Manuscript Library]

Görsel no:1, Folio 25v, Yale University Beinecke Rare Book & Manuscript Library

Sayfa 25v alt sağ bölümünde bir küçük ejderha çizimi yapılmış. Dolayısı ile bu sayfada çizili bitkinin adında ‘ejder’, ‘ejderha’, veya ‘dragon’ kelimesi olması olasılığı akla gelmektedir. İnternette bir tarama yaptığımızda '**ejder meyvesi**' ve '**ejder bitkisi**' denilen bitkileri görebiliyoruz. Bu bitkilerin bazılarının görselleri de yazarın 600 sene önce yaptığı bitki çizimine benzemektedir. Yunan dilinde de bu bitkilerden birisi '**dişi dragon**' anlamında isimlendirilmiştir (Genus name comes from the Greek word '**drakaina** (*genitive drakontos*)' meaning a female dragon) .

Türk halkı arasında ismi ‘AJDA’ olanlar var biliyorsunuz. Bu isim de aynı kökten geliyor. Yunanlı kadınlar arasında adı ‘-genitive- drakontos’ veya ‘drakaina’ olana ise hiç rastlamadım. Demek ki dillerinde olan kültürlerinde kişi adı olarak yer almamış. Belki de cımbızla arasanız bu adı kullanan bulunabilir mi bilemiyorum, ancak bunun fazla bir önemi yok çünkü ‘**dragon**’ adı Yunanca köklere de dayanmıyor.

‘Küçük dragon’ veya ‘dişi ejderha’ anlamına gelen bir isim bana göre kötü bir isim değil tam tersine güçlü ve güzel bir isimdir. Bu isim muhtemelen de Türk dilimizde kızlara verilen '**Ajda**' ismi ile ortak kökten türemiştir.

Bu görselini paylaştığım ATA el-yazması 25v numaralı sayfasındaki yazılış şeklinde ‘-j-’ harfi üzerinde **4** (rakam olarak ‘dört’) olarak işaretlenen kısım biraz silik çıkmış veya zaman içinde silikleşmiştir. Ancak yakından bakınca ‘-j-’ sesi üzerindeki sesin ‘**4**’ şeklinde olduğu anlaşılıyor. Bu rakam ATA el-yazmasında ses değerleri ile bir harf gibi kullanılmıştır ve bu yazmada ses değeri ile kullanılan tek rakam bu da değildir. Yazmanın detaylarını ve alfabe

transkripsiyonunu yazdığımız kitapta ve internet sayfamızda paylaştık. Detayları merak edenler oradan farklı sözcük ve cümle okuma örneklerine de baka bilirler.

Burada **4 (Dört)** İşaretinin alfabede '**D**' harfine karşılık gelen bir ses değeri vardır. Bu {D, DÖ, DÖR, DÖRT (4)} biçiminde kodlanmış olarak tespit edilmiştir bu sebeple aynen bu değerler ile seslendirilebilir. Yazmada böyle karmaşık ve kendi içinde kodlanmış bir alfabe kullanılmasının esas sebebi her satırın baş harflerinin yukardan aşağı okunacak şekilde kodlanmış olması ve bu bölümler okunduğunda bu kısımların yazmanın genel içeriğinden çok farklı bir şekilde askeri terminoloji ile yazıldığı görülmektedir. Yazmanın yazarı muhtemelen askeri casusluk için Avrupa'da önceden belirlenmiş bölgelerde göçebe olarak gezen bir gezgin hekim (veya askeri hekim) olmalıdır ve yazdığı eser içinde kodlama bölümlere ayrıca muhtelif bilgiler kodlamıştır. *(Daha fazla detayı eldeki veriler ve kanıtlar ile birlikte kitabımızda gösterdik.)*

Bu sayfada bu harf (4) yazılırken '**J**' sesi üzerine birleştirilerek bir bileşik (hece) harfi oluşmuş şekilde yazılmıştır. Yazmada benzeri hece harfleri vardır ve hece harfleri ile eski tanımgalarımızın (tamgalarımızın) birlikte kullanılmış olduğu bazı hece harfi (birleşik-yazı) karakteri de mevcuttur.

Ayrıca alfabe transkripsiyonumuzda görebileceğiniz gibi "J" sesi yazılış şekli itibari ilk de ilaveten "**cyer**" olarak seslendirilebilir. Bu seslendirme tesadüfi değildir burada '**-c-**' sesi Latin ve '**-yer-**' tanımgası karışımı hece harfi üzerine '**-4-**' işareti ses değerleri ile yazılarak bir '**çoklu hece işareti örneği**' oluşturulmuştur. Bu çoklu-hece-harfinin içindeki Latin denilen alfabenin '**-J-**' harfinin yatay olarak çizilmiş haline benzer bir sürümü görülmektedir. İşte bu şekli ile de 'C' harfi ve 'YER' tanımgası bitleştirilerek çizilmiş gibidir. Bu sebeple sözcüğün bu kısmı için "**-cyer-**" seslendirilen hece işareti okuması da yapılabilir.

Bu anlattığım kavramların tamamı dil bilimi adamlarımıza belli oranda uzak kavramlardır. Latin denilen işaretlerin eski Türk tanımgaları ve eski Türk alfabe işaretleri ile birlikte yeni bir alfabe oluşturacak şekilde (yaklaşık 600 yıl kadar önce) kullanılması neticesi bu tip yazmanın hazırlanmış olması veya bu karakterlerin karışımından faydalanılarak yazı yazılmış olması dil biliminin daha önce karşılaşmadığı ve bilmediği bir durumdur. Bu yazmada bilimin daha önce örneğini görmediği pek çok başka hususlar da vardır. Mesela bazı sayıların bugün kullandığımız biçimleri bu yazmanın yazıldığı tarihten çok daha yakın zamanda ilk defa kullanıldı olarak bilinmektedir. Bizim işaret edebileceğimiz belki de en önemli konulardan birisi, bu yazmayı ve bu tip karışık yazı işaretlerinden tamgaları da kullanarak yeni bir alfabe türeten aklın bunları geçmiş kültüründen ve/veya aldığı öğrenimden sentezleyerek bir araya getirmiş olduğudur.

Türkler Cumhuriyet döneminden önce Latin alfabesi kullanmadılar diyenler haksız çıkmış durumdalar. Dahası Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından önce Azeri Türkleri Latin denilen alfabeyi kullanıyorlardı.

Dahası, bugün daha net ve gür bir şekilde Latin alfabesi de eski Türk tanımgalarından ve yazılarından evrilmiştir diye biliyoruz. Bunu diyebilme sebebimiz tekli değil çoklu kanıtlara ve örneklerle dayalıdır. Bu iddiamız, sakın ve sakın bu yazmayı okuyup oradaki 600 yaşındaki bilgiye dayanıyor olarak bu iddiayı ortaya atıyorum gibi algılanmasın. Ben bunları yazarken en az 12000 yıllık tanınga-yazı işaretlerinden de bahsediyorum, çünkü onları da aynı ses değerleri ile okuyunca anlamlı sözcükler ve cümleler ile karşılaşıyoruz. (Bu konuları da ayrıca örnekleri ile yazdık. Göbekli tepede bu yazı işaretleri vardır ve aynı transkripsiyon ile

de okunmaktadır.) Bilim adamları yazının icadını bu kadar eskiye götürmüyor ancak hata yapıyorlar. İlk yazının icadı 12000 yıldan çok daha eski dönemlere dayanmaktadır ve Turani göçebe grupların işidir. Bu konuda daha detaylı olarak yazdık. Burada ayrıca detaya girmeye gerek yoktur.

Yazının nasıl doğduğunu bilmedikleri için ve yazıyı eklemeli dil konuşan Turani ve Türk dilli göçebelerin icat etmiş olabileceğini bir olasılık olarak dahi hesaba katmayan dil biliminin elbette bu ATA el-yazmasını okuması beklenemezdi. 1912 yılında Polonya Yahudi'si olan Sahaf Voynich onu buluşunu söylediği günden bu güne bu yazma okunamıyordu. Onu ilk olarak okumak bize kut oldu.

Aslında buraya dilbilimcilerin özellikle dikkat etmesini isterim. Özellikle bir 'YER' tanımının varlığından haberdar olmayanların tamamı, dikkatli bir şekilde aşağıdaki okumaların ses değerlerini bugün 'EJDERHA' olarak söylediğimiz söz ile ses değeri yakınlaşması açısından mukayese ederek değerlendirmelidir.

Bunları dikkate alarak ve bu el yazmasına yaptığımız transkripsiyona esasen kelime {OJ4O; OJDO, OJDÖO, OJƏDÖRO, OCYERDO, ÖJDÖRO veya OJDÖRO} şekillerinde okunabilir. Diğer yandan bu el yazmasında "O" sesinin birçok örnekte 600 sene sonra "A" ve "Ə" sesine evrildiğini gözlemlemiştik. Bu sebeple kelimeyi {AJDA, ƏJDA, ƏJDÖA, ƏJƏDÖRA, ACYERDA, ƏCYERDƏ, ƏJDÖRA, AJDÖRA} olarak seslendirdiğimizi de varsayalım. Bu kadar farklı şekilde okumamız bizim çoklu seçenek yarattığımız gibi algılanmasın çünkü bu alfabeyi yaklaşık 600 sene önce kullanan yazarı bunu bu şekilde yapmıştır. Bu tip bir alfabe ile hem düz (soldan sağa satırlar halindeki) yazı metinlerinde kelime oyunları yaratıyor ve aynı zamanda kodladığı askeri içerikli bilgilerin konu ile ilgili olmayanlarca rahat okunabilmesini engelliyordu.

Bu sözün 'ƏCYERDƏ' okunuşu hecelere ayrılrsa ve her heceye ayrı kelime muamelesi yapılırsa AÇ+YER-/+DE (ƏC YERDƏ / ƏC YER DƏ) okuması yapılabilir. Bu yazarın bu alfabeyi kullanarak yaptığı bir başka kelime oyunu değilse, buna da sadece bir tesadüftür diyebilirsiniz.

Görüleceği gibi bu okunuşların tamamı ses değeri olarak bugün "ejder" ve "ejderha" olarak seslendirdiğimiz kelimeye oldukça yakındır. Özellikle bileşik hece harfleri için yaptığımız alfabe transkripsiyonunu gün geçtikçe sadeleştirmekteyiz. Yani basit alfabe karakterleri için transkripsiyonumuz nihai şeklini almış olsa da bileşik ses (hece) karakterleri için çalışmamız henüz sonlandırılmamıştır. Bu sebeple eldeki bütün ses olasılıklarını yazarak göstermekteyiz. Ancak görüleceği gibi bu yazılışların tamamı Türk dilindeki farklı ağızlarda 'ƏJDA', 'ƏJDAHA', 'EJDERHA' olarak seslendirilen sözümüz ile ses-değeri açısından da örtüşmektedir.

Kelimenin ƏJDƏ, ƏJDA, OJDO, AJDA okunuşlarının tamamı bugün Azeri Türk dili ağızlarında işitilmektedir. Azeri Türkçesi sözlüklerinde kelime ƏJDA ve ƏJDARHA olarak görülebilir.

Aşağıda görsel numara 2'de birbirine bitleştirilmiş ve tek bir çerçeve içerisinde gösterilmiş olan ve adında ejder sözü geçen 2 ayrı bitki fotoğrafını solda ve ortada 600 sene önce yazarımızın yaptığı çizimi ise en sağda görmekteyiz.

Bu görsellerdeki benzerlik sizce de dikkat çekici yakınlıkta değil mi?

Görsel No: 2, Solda Dragon meyvesi⁴, ortada dracaena⁵ (dırağon-ana ?) bitkisi en sağda 600 yıl önceki VM El yazmasındaki çizim görülmektedir. Görsellerin alıntılandığı kaynaklar metin içerisinde referans bölümünde gösterilmiştir. Bu çizim ve görseller arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

‘Dracaena’ sözünün son eki ile ‘dırağon ana’ ardıcıl seslendirilen sözcüklerinin sonundaki ‘ana’ sözü arasındaki yakınlığı ve her iki sözcüğün de ‘**dişilik cinsiyeti bildiren sözcük**’ olduğu bilgisini bir örtüşme olarak bir kenara not düşelim. Peki, bu adın bir bitki ile ne ilgisi olabilir? Anadolu Türkçesinde “**ajda**” adının bazı sözlüklerde farklı anlamları da görülebilir. Bu anlamlar; {Filiz, sürgün. Çentik-çentik olan şey} gibi anlamlardır. Bu anlam içeriği de, bu adın doğumunda veya evrilmesi sırasında kazandığı anlam içeriği zenginliği ile onun bitki bilimi terminolojisi içinde bir yakın ilişki ile bağlantılı olduğu izlenimi de vermektedir.

Ancak biz bu ‘**ƏJDA**’ ve ‘**AJDA**’ kelimelerinin ortak kökünün vaktiyle aynı anlamları aldığını ancak Anadolu’da ‘**ƏJDA**’ söylenişi ile ‘**AJDA**’ söylenişinin zamanla seslendiriliş şekli ve anlamsal olarak birbirinden ayrıştığını düşünürüz.

Akademiler için sözlük çalışmaları yapan ana-akım bilimciler tarafından ‘**ejder / ejderha**’ sözün kökeni Farsça olarak gösterilmektedir. Şimdi bunun doğru olup olamayacağına bakalım.

Farsçada bu sözcük ‘**ajdaha**’ olarak geçmektedir. Bu da aynen Azeri Türkçesi lehçelerinde seslendirilen söz ile aynı ses değerine sahiptir. Bu sözün "İran mitolojisinde efsanevi **yılan-kral, dragon**" sözcüğünden alıntı olduğu söylenir. Ancak Dünya genelinde ‘**yılan ve dragon**’ arasında bağlantı kuran tek efsane veya kültür Farslara ait değildir. Diğer birçok toplulukta ‘**yılan ve dragon**’ birbiri ile ilişkili görülmüştür. Mesela geçmişte **Sümer** uygarlığında hem ‘**yılan**’ hem de ‘**dragon**’ anlamına gelen sözler vardı. Dünyanın dört bir yanındaki kültürlerde ‘**yılan ve dragon**’ arasında bağlantı görülmüştü. Farsça denilen bu sözcük Avesta dilinde aynı anlama gelen ‘**aji dahaka**’ sözcüklerinden alıntıdır. Anlatılanlara göre bu dilde ‘**aji**’ sözü “**yılan**” demekmiş. Fakat 400 civarı Hint Avrupa ortak kökten denilen dillerin hiç birisinde bunun kökü olacak kanıt mevcut değildir.

⁴ [Dragon meyvesi Görselinin alındığı sayfa: Indiamart-Del-Fruit-

Farm<<https://www.indiamart.com/proddetail/dragon-fruit-plant-supper-fruit-14805250397.html>>]

⁵ [Görselin alındığı kaynak: By Mokkie, (Wikimedia User) <

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Striped_dracaena_\(Dracaena_fragrans_%27Warneckei%27\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Striped_dracaena_(Dracaena_fragrans_%27Warneckei%27).jpg)>]

Yani bir anlamda Hint-Avrupa denilen hayali anadilde güya aynı anlama gelen **ve yazılı örneği de olmayan** bir sözcükten evrilmiştir denilmektedir.

Şimdi kesinlikle bir Hint Avrupa dili olmadığı bilinen eklemeli bir dil olan **Sümer dilinde** bu **ejderha (dragon)** ve **yılan** sözlerinin köküne bakalım. Aynı kökten üretilmiş kökteş sözleri de inceleyelim. Çünkü cevaplar orada.

Ejder sözü Sümer dilinde ‘**uşumgal**’, ‘**uşum**’ ve ‘**muşgal**’ olarak yazılmaktadır. Ses-değeri yakınlığı ve anlam birliği dikkate alınırsa bu üç söz aynı sözün Sümer ağızlarındaki veya farklı dönemlerindeki seslendiriliş şekilleri olmalıdır. Akad dilinde ise bu söz ‘**uşumgallum**’ olarak yazılmakta. Yani Sümer ve Akat dilinde bu adların köken birliği var. Yani bu söz de Sümer dilinden Akad diline geçmiş veya her iki dile bunların her ikisinden daha eski bir başka dilden geçmiş olabilir.

Sümer dilinde ‘**uşumgal**’ sözü hem ‘**yılan**’ hem de ‘**ejderha**’ anlamındadır. Bu sözlerin tamamının çivi yazısı tabletlerde yazılı örneklerinin de olduğunu tahmin edebilirsiniz. Eklemeli bir dil olan Sümer dilinde bu sözün köküne bir bakalım.

Sümer dilinde ‘**mu**’ sözünün anlamlarından bazıları ‘**kadın/bayan**’, ‘**yıl**’, ‘**yakmak**’, ‘**üflelemek**’, ‘**ateşlemek**’, ‘**bağırarak**’, ‘**kükremek**’, ‘**çığlık-atmak**’, ‘**ezmek**’, ‘**parçalamak**’ anlamlarıdır. Dil bilimciler Sümer dilindeki aynı seslendirilen sözlerin farklı köklerden olduğunu söylerler ancak bu çıkarım yapıldığında amaçlardan birisi Türk dili ile Sümer dili arasındaki bağlantıyı kopartmak veya bir dilin ilk sözlerinin nasıl doğduğunu ve onların anlamlarını nasıl kazandığını bilmemekten kaynaklanmaktadır. *Dil bilimcilerinin açıkça çuvalladıkları bu konu hakkında ayrıca ve detaylı olarak ve de örnekleri ile birlikte yazacağım için burada konuyu dağıtmamak adına detaya girmiyorum.*

Sümerce ‘**mu-mu**’ sözü ‘**sürekli olarak yenilemek/yenilenmek**’ anlamındadır ancak sözün çoğul olarak ‘**yıllar**’ anlamında da kullanılmış olması gerekir. Bu arada Türk dilindeki ‘**yılan**’ sözü ile ‘**yıllar**’ sözünün ortak kökten olmadığını düşünen varsa bu düşüncesini unutsun. Bunlar kesinlikle ortak köktendir. Sümer-Öncesi Ön-Türk atalarımız yılanları deri değiştirirken gözlemlemiş ve bunu adeta kendi içinden tekrar tazelenerek doğmak olarak görmüş ve yer-altı ve yer-üstü olamda (âlemde) yaşayan ve kutsal sayılan ağaçlara da (göye-doğru) tırmanabilen bu hayvanları ölümsüz ve Tanrısal kabul etmişlerdir. İşte Sümerler bu söze bu sebeple ‘**sürekli olarak yenilemek**’ anlamını da vermişlerdi. Sümerce ‘**muş**’ sözü anlamlarından bazıları ise ‘**yılan**’, ‘**kutsal-bölge**’ ve ‘**acı**’ anlamlarıdır. Kısaca bu ‘**mu**’ ve ‘**muş**’ kök sözlerinin anlam içeriğinde olan sözler ‘**yıl**’, ‘**yılan**’, ‘**ateşlemek**’, ‘**üflelemek**’, ‘**yakmak**’, ‘**kükremek**’, ‘**ejderha/dragon**’ ve ‘**acı/acı-çekmek/acıtmak**’ gibi anlamlardır.

Sümer dilindeki ‘**yılan**’ ve ‘**dragon**’ anlamına da gelen ‘**uşumgal**’, ve ‘**uşum**’ sözlerinin ‘**uş-**’ kökü ise ‘**zehir**’, ‘**kin**’, ‘**salya**’, ‘**büyü/sihir**’, ‘**ölü**’, ‘**yok-etmek**’, ‘**rahim**’, ‘**sebep**’, ‘**hüküm**’, ‘**temel**’, anlamlarına da geliyor. Sümer dilinde ejder ve yılan anlamındaki sözler olan ‘**uşumgal**’, ‘**uşum**’ ve ‘**muşgal**’ sözlerinin ses-değeri yakınlığı ve anlam birliği dikkate alınırsa bu üç söz aynı sözün Sümer ağızlarındaki veya farklı dönemlerindeki seslendiriliş şekilleri olabileceğinden bahsetmişim. Bu ‘**muşgal**’ sözü ve ‘**uşumgal**’ sözü arasındaki tek fark baştaki ‘**u-**’ sesinin belli ağızlarda veya dönemde düşmüş olmasından ibarettir. Dolayısı ile bu sözlerin anlam içeriği Sümer uygarlığının belli dönem ve/veya lehçelerinde birbirinin tam dengi veya büyük oranda eşiti ya da eş-anamlısı olarak kullanılmış olmalıdır.

‘Yıl’, ‘yılan’, ‘ateşlemek’, ‘üflemek’, ‘yakmak’, ‘kükremek’, ‘ejderha/dragon’ ve ‘**acı/acı-çekmek/acıtmak**’ gibi anlamlara gelen bu kök-söz ile bugün Türk dilinde farklı ağızlarda kullanılan ‘**acı**’/acı-çekmek/acıtmak’ ve ‘**ej**-der’/’**ej**i-der’, ‘**aj**-da’, ‘**aj**-dar’, ‘**ej**-daha’, ‘**ej**-der-ha’, ‘**oj**-daga’ sözleri birbirinin eş anlamlı sözcüğünden veya ortak kök sözden türetilmiş gibi görünmektedir. Daha doğrusu sözün kökü bugün kullandığımız ‘**acı**’ (acı-çekmek / acımak / acıtmak) sözüdür. Sümer dilindeki ‘**uş** / **uş**- / **ušu**- ‘ sözü Sümer öncesi veya sonrası Ön Türk dilinde ‘**uc**’-’**uj**’-’**uju**’-’**ucu**’- veya ‘**oc**’-’**oj**’**ojo**’/’**oco**’ seslendirilmiş olmalıdır. Bu söz binlerce yıl içinde ‘**ejder**’ ve ‘**acımak**’/’**acıtmak**’ sözlerini üretmemizi sağlayan ‘**ac**’-’**acı**’- söz-köküne bağlıdır. Yani bu söz zaman içinde farklı anlamları ile ve ortak kökten uzaklaşmış ses değerleri ile farklı sözcüklerin üretilmesini sağlamış olarak dilimizde halen yaşamaktadır.

Bugün Türk dilinde ‘**acı çekmek/acımak**’ anlamındaki ‘**acı**’ sözünün geçmiş köklerden sadece ‘**yılan**’ anlamının Avesta diline alıntılanması ile bu dilde ‘**aji**’ seslendirilmiş olması söz konusudur hepsi bu.

Dolayısı ile Farsça denilen toplama köklü dile bu söz muhtemelen (*denildiği gibi*) Avesta dilindeki ‘**aji**’ sözü bağlantısı ile girmiş olabilir ancak Avesta dili denilen dil bu sözü dar-anlamı veya tek bir anlamı ile başka bir dilden alıntılanmış için bu dilde bu söz doğmuş olamaz. Ve zaten de bu sözcüğün kökleri eklemeli (*bana göre bir Turani dil olduğu anlaşılan*) Sümer dilindeki yazılı kaynaklarda da görülmektedir. (*Muhtemelen de Sümer Öncesi Ön-Türk dillerinde bu söz vardı ve Sümer diline de o dillerden birisinden alıntılanmış da olabilir.*)

Çünkü ‘en eski sözler’ veya ‘ilk doğduğu anda insan ağzındaki sözler’, kesinlikle birden çok ve birbirinden farklı anlamlar içermekteydi. Dil bilimciler ise genel bir kanı olarak, en eski kök sözlerin anlamlarının da dar veya sayıca kıt olduğunu düşünmektedirler. Aralarında böyle düşünmeyenler varsa da, sonuçta dil bilimi adına genellenmiş olan yanlış çıkarımlar yaptıkları için, böyle düşünmeyenlerin ortalıkta fazla görünmeyen savları istisna olarak, genel yanlış kabulü bozamamış durumdadır.

Avesta dilinde bu sözün az sayıda veya tek bir anlamının olması bile bu sözün bu dil içinde doğmadığının kanıtıdır. Hint-Avrupa ortak kök denilen hayali kökte de, ilk kök-sözler doğmuş olamazlar. Bu dillerde en eski yazılı örneği olan sözlerin yapısal kuruluşları onların olduğu gibi kalıp olarak alıntılanmış olduğunu göstermektedir. Bana göre Batıların bu hayali geçmiş dil grubunu (PIE denilen adı) üretmelerinin sebebi sözleri bağlayacak kök bulamamalarıdır.

Türk dilinde ise böyle bir durum yoktur. Biz sözlerimizi yapısal olarak aynı gruptan eklemeli dil olan Sümer diline daha büyük ölçüde bağlaya biliriz. Üstelik bu bağlantılar Türk dili içinde Sümer dili ile karşılaştırılan sözlerinin anlam içeriği ile de büyük oranda veya belli oranda örtüşmektedir. Biz Sümer Öncesi için dahi bazı kelimelerimizin nasıl yazıldığını biliyoruz. Ancak bizim tanıma işaretlerimizi yazı olarak kabul etmek istemeyen Batı dil bilimi en az 12 ila 40 bin yıl arası bir dönemde yazılarımızın olduğunu ve sözlerimizi yazdığımızı da görmek istememektedir.

Burada bir not daha düşmek isterim. Bizim ‘**acı**’ sözümüz ile ‘**aç**’ (**açlık / aç-olmak**) sözümüz de muhtemelen kökteştir. Sümer dilinde ise ‘**acı**’/acı-çekmek/acıtmak’ ve ‘**aç**’/açlık’ sözleri ayrı kökten sözler ile seslendiriliyor. Sadece bu sebeple bile, bir büyük olasılık olarak söylemek mümkündür ki, bu sözleri Sümerliler kendilerinden Önceki bir kök Turani dilden almış olabilirler.

'**Acı**' sözü kesinlikle Eski-Türkçe döneminde de doğmuş değildir. Eski Türkçe döneminden binlerce yıl önce kullanılmış olması akla yatkındır. Ancak bu dönemde '**açığ**' yazılarak kullanıldığını yazılı kaynaklardan bilinmektedir. Çünkü bu sözcüğün 900 yılından önceki Uygur dilindeki metinlerde geçtiği bilinmektedir. Sözü Eski-Türkçe döneminde yazılan şekli olan '**açığ**' yazılışı '**açı-**' kökünden "**acımak**" fiilinden olup yine Eski-Türkçede görülen '**-ig**' ekiyle türetilmiştir.

Atalarımız daha avcı toplayıcı iken (henüz dünya üzerinde tarıma geçilmemiştense binlerce yıl önce) düzenli avlanamadıkları dönemlerde veya doğal şartlar sebebi ile kıtlık yaşadığı coğrafyalarda olmakla, uzun süre aç kaldıklarında karın ağrısı şeklinde acı çekmekteydiler. Bu acı muhtemelen mide asitlerinin boş mide duvarını yakması sebebiyle olmaktadır. İşte bu **acı / acıtmak** ve **açlık** sözleri bu yüzden kökteştir çünkü ağrıyan yanan batan karınlarının **acısı** ile **açlık** sözünün kökünü de bu söz ile ortak köke muhtemelen tahmin edilenden çok daha önceki bir dönemde bağlamışlardı. Bu acı hissini o dönemde 'acı' veya 'açlık' sözcüklerini kullanarak seslendiriyor olmaları gerekmez. Ancak bu kavramları birleştiren ilk kök-sözün belki de 35 ila 40 bin sene yaşı olabilir.

Bir kültürden veya kök-dilden başka bir kültüre geçen sözcükler en geniş anlamları ile değil sayıca azalmış ve daralmış anlamları üzerinden alınırlar. Ne kadar eski dönemlere gidersek sözlerin sayıca azaldığını ancak her bir sözün üzerine yüklenmiş anlam içeriğinin sayıca artmış olması beklenmelidir. Bu kesindir ve dil bilimi bunu her zaman dikkate almalıdır. Hiçbir kök-söz ilk doğduğu anda bu kuralın dışında doğmuş değildir.

Ancak tekrar hatırlatmak isterim ki 'açlık' sözü ve 'acı' sözünün ortak kökten olma ihtimali şu an sadece bir mantıksal varsayıma dayandırıdığım bir durum gibi örülebilir. Sümer dili ve Türk dili arasındaki bağlantılar ise ısrarla görülmeyebilir. Varsayalım ki bu varsayımlar doğru değildir. Bu durumda yine de Sümer dilindeki '**ejderha**' anlamındaki sözün kökünün Türk dilindeki '**acı**' sözü ile ortak geçmiş kökten olması olasılığı daha güçlü bir olasılıktır. Bu olasılığa sözlüklerde yer vermek hayali Hint Avrupa kök dili olduğu varsayımına kıyasla daha gerçekçi olacaktır. Ama yer verilmeyeceğini tahmin ediyorum çünkü dil ve tarih bilimine maksatlı olarak siyaset ve hile karıştırılmış olması en az 200 yıl yaşı olan ve sürekli devam ettirilen bir durumdur.

Ejderha ve yılan anlamında kullanılmış olan Sümer dilindeki (Türk dilindeki **acı/-ajı/-eji**-sözü ile aynı kökten '**uşum-gal**' sözünün sonundaki '**-gal**' ekine de kısaca değinelim. Sümer dilindeki '**gal**' sözünün anlamlarından birisi '**şeytan**' anlamıdır. Yani '**yılan**' ve '**dragon**' anlamına gelen Sümerce '**uşumgal**' bileşik sözünü Türk dilinde kabul ederek 1/1 çevrilecek olsa '**acı-şeytan**' veya '**aç-şeytan**' olarak çevrilebilir. Ancak Sümerler bu sözü 'dragon' anlamında da kullanmışlardır. Ejder sözü de aslında bugün 1/1 anlamı ile yansıtılarak söylenecek olsa '**acıdar (acıtır)**' şeklinde seslendirile bilirdi. Bu örnekleri sözün kökünü daha iyi algılamamız için yazdım çünkü dil bilimi bu şekilde açıklamıyor.

'**Dragon (n.)**' sözünün dahi kökleri belirsizdir. Batılı sözlükler bu kelimeyi de alakasız ve tutarsız şekilde açıklarlar. Batılılar bu sözü PIE denilen hayali dil grubuna dayarlar. Fakat '**Dragon**' sözü de Ön-Türk dilinden gelen bir söz olmalıdır. Bu sözün yazılı örneği olmayan '**diri-gen**' sözünden türediğini düşünüyorum. '**Diri**' sözü Ön-Türk dilinde '**canlı**', '**yaşam / yaşıyor-olmak**', '**ayak-üstü / dik**' anlamlarında kullanılmış sözüdür. '**Diri**' sözü 735 yılından önce Orhun Yazıtlarında '**tirigi**' şeklinde geçmektedir. '**Dirigen**' / '**Tirigen**' sözü ise muhtemelen '**ölümsüz**' anlamında kullanılmış olmalıdır. Yani '**ölüp tekrar dirilen**' veya

'ölümsüz' anlamında kullanılmış olmalıdır. Sondaki '-gen' veya '-gon' eki aynen '-gan' eki gibi Eski-Türkçede fiillerden özne ve cins adı (hayvan adı) üreten ek olarak da görülmektedir. Bu ek zamanla farklı evrilerek Anadolu ağızlarında bir yanda 'özne' belirten '-an' ekine ve genellikle alışkanlık ve/veya süreklilik/devamlılık bildiren veya bir özellik veya fiilden isim yapan '-gan' ve '-agan' eki olarak da görülmektedir.

Bugün bu fiillerden özne adı yaratmak için de kullanılmaktadır. Gezen/gezegen, sürünen/sürünge, kemiren/kemirgen gibi veya 'tavşan' sözünün eski söylenişlerinden birisi olan 'tavışgan' sözünün sonundaki '-gan' eki ile bu ek aynı işlevde kullanılmış olmalıdır. 'Tavış-' sözü Eski Türkçe 'seğirtme / koşturma' anlamındadır. 'Tavışgan' sözünü bu hayvana yakıştıran atalarımız bu seğırtme/koşturma eylemini gerçekleştirmesi özelliğini gözlemleyerek bu adı yaratılmıştır.

'Dirigen' / 'tirigen' sözü bugün unutulmuş olabilir. Ancak yılan gibi deri değiştirdiği için ölümsüz zannedilen canlılar için yapılan bu yakıştırma 'dirigen' sözünde ad olarak 'tekrar-canlanır-yaratık' / 'ölüp-ölüp-dirilen canlı' / 'ölümsüz-canlı' anlamından yakıştırılmış olmalıdır. Bugün 'dragon' adı ile andığımız bu hayal ürünü canlının geçmişte ölümsüzlüğüne inanılmış olması söz konusu olmuş olmalıdır.

Bu sözcüklerin asıl kökenini bir kenara not düşmüş olalım. Bugün bu sözün 'dirigen' / 'tirigen' yazılışına kanıt olan yazılı örneğini veremiyor olmamız gelecekte başka bir el-yazmasında bu sözü bulup gösteremeyeceğimiz anlamına gelmemektedir. Kaldı ki bu sözün 'dragon' olarak yazılıyor olması dahi yazılı örneği sayılabilir. Çünkü bu iki sözcük arasında ses değeri yakınlığı ve anlam içeriği yakınlığı çok açıkça görülmektedir. Dil bilimi benzer nitelikte pek çok farklı örneği başka sözcükler için kendi sözlüklerinde ve makalelerinde örnek olarak ileri sürebilmektedir. Yazılı örneği olmayan bu şekilde ses-değeri ve anlam eşitliği görülen sözlerin dilde kullanımı geçmişte de yoktu denemez. Çünkü 'diri' sözünün farklı ağızlarda 'dırı' veya 'dıra' seslendirilmemiş olduğunu söylemek saçma olacaktır. Bugün özellikle Türk dilinin ve genel olarak Turani dillerin kayıp olan (tamamen unutulmuş olan) pek çok lehçeleri vardır.

Bu lehçelerden birisinde sözün 'dirigen' / 'tirigen', 'dragon' veya 'diragon' seslendiriliyor olması ihtimali oldukça yüksektir.

Üstelik bu varsayımın kendisi 'dragon' sözü için tutarsız bağlantılar gösterip hayali köke bunu yaslamak ile kıyaslandığında daha gerçekçi bir önermedir.

Ahmet Ardic

"Ata Team Alberta, Canada"

Faydalanılmış olan sözlük kaynakları:

- [Aydın, Nafiz ; "Büyük Sümerce Sözlük", 2013 TDK yayınları, Ankara / ISBN 978-975-16-2609-7]
- [Etimoloji Türkçe, <www.etimolojiturkce.com>]
- [Sözce Sözlük,<www.sozce.com>]

YASAL UYARILAR: Bizim bu yazımızı kısmen veya tamamen paylaşmak isterseniz, yazar adını (Ahmet Ardic) belirterek kaynak göstermek kaydı ile paylaşa bilir veya alıntı yapa bilirsiniz.

Yazışma Adresi: "Ata Team Alberta Canada" turkicresearch@gmail.com